

Szakszeminárium

2004 tavasz – 2005 tavasz

I. félév: 2004 tavasz

Kooperáció, normák és kapcsolathálók: elméleti és elemzési keretek

Takács Károly

karoly.takacs@bkae.hu

A tárgy az alábbi témakörök ismeretére épít: szociológiai alapismeretek, a társadalomkutatás módszertanának alapismeretei, olvasási készség angol nyelven.

A tárgy szakszeminárium, az utolsó három félévben kerül meghirdetésre. Alapvető célja a hallgatók felkészítése a diplomamunka megírására. Tartalmi vonatkozásában a kooperáció, társadalmi kontroll és a társadalmi hálózatok kapcsolatának vizsgálatára helyezi a hangsúlyt. A diplomamunka pontos témáját ehhez kapcsolódóan a hallgatók egyénileg választják meg. A szakszeminárium tartalmi felépítése:

I. félév: elméleti és elemzési keretek megismerése, kutatási terv elkészítése;

II. félév: egyéni kutatás (kérdőívezés, terepmunka, szimuláció, kísérlet, stb.);

III. félév: elemzés, a diplomamunka elkészítése.

A szakszeminárium első féléve bevezetést nyújt a témához kapcsolódó elméletekbe, megismerteti a hallgatókat a tudományos elméletalkotás lépéseivel, illetve néhány nem szokványos kutatási módszerrel (laboratóriumi kísérletek, számítógépes szimuláció), amelyek a hagyományos módszerek mellett alkalmasak az adott témához kapcsolódó problémák vizsgálatára. Az első félév végére a hallgatóknak kész kutatási tervvel kell rendelkezniük.

Az értékelés alapja a félév végére elkészített kutatási terv (70%) és az órai aktivitás, házi feladatok megoldása, folyamatos felkészülés (30%).

A kötelező és ajánlott olvasmányok listája a hetekre lebontott tematikánál található.

Részletes tematika

1. hét: Bevezetés, a szakszeminárium céljainak ismertetése.

2. hét: A társadalomtudományi megismerés útjai (javarészt korábban tanultak ismétlése). Deduktív és induktív kutatási logika. Magyarázat és megértés. Módszertani kollektivizmus (holizmus) vs. individualizmus. Kérdésfelvetés. Elméletorientált vs. jelenségorientált kutatás. A társadalmi élet problémái és fogaskerekei, a szociológia fogas kérdései. Kutatási ötletek.

Kötelező irodalom:

Popper, K. R. (1997) [1934]: *A tudományos kutatás logikája*. Budapest, Európa. 29-59.

Coleman, J. S. (2000) [1990]: Társadalomelmélet, társadalomkutatás és cselekvésemélet. In: Felkai G. et al. (szerk.): *Olvasókönyv a szociológia történetéhez. II. Szociológiai irányzatok a XX. században*. Budapest, Új Mandátum.

Schelling, T. C. (1998) [1978]: Termosztátok, tragacsok és más modellcsaládok. In: Csontos L. (szerk.): *A racionális döntések elmélete*. Budapest, Osiris.

1. házi feladat:

Elméleti magyarázó séma felvázolása egy szabadon választott makrotársadalmi jelenség magyarázatára a módszertani individualizmus elveit használva.

3. hét: A modellépítés lehetőségei és lépései. A csökkenő absztrakció elve. A kooperáció problémája a társadalmi élet különböző szintjein. Piaci kooperáció, szemtelés, programszervezés, szavazás, globális felmelegedés, fegyverkezési hajszák, trabantok és SUV-k.

Kötelező irodalom:

Lindenberg, Siegwart (1992): The Method of Decreasing Abstraction. In: Coleman, James - Fararo, Thomas (szerk.): *Rational Choice Theory: Advocacy and Critique*. Sage, Newbury Park, 3-20.

Miller, Gary: *Menedzseri dilemmák. A hierarchia politikai gazdaságtana*. Részletek.

Opp, K-D. (1994) [1987]: Piacszerkezetek, Társadalmi szerkezetek és a piaci kooperáció. In: Lengyel Gy. – Szántó Z. (szerk.): *A gazdasági élet szociológiája*. Aula, Budapest.

4. hét: Bevezetés a játékelméletbe I. Kétszemélyes játékok. Egyensúly-koncepciók.

Kötelező irodalom:

Raub, Werner – Weesie, Jeroen (1992): Sociological Applications of Game Theory. Handout of a course at the 1992 Annual Meeting of the American Sociological Association. Reprinted in: *ISCORE Papers No. 4*. Utrecht University.

Elster, J. (1995) [1989]: *A társadalom fogaskerekei*. [Nuts and Bolts for the Social Sciences] Budapest, Osiris. 95-116.

Poundstone, W. (1992): *Prisoner's Dilemma*. New York, Doubleday. Részletek.

2. házi feladat:

Játékelméleti modell felvázolása egy szabadon választott társadalmi probléma leírására.

5. hét: Bevezetés a játékelméletbe II. A kollektív cselekvés problémája. Közjavak elteremtése és közlegelok kimerülése. Többszereplős játékok. Egyéni kutatási kérdések megfogalmazása.

Kötelező irodalom:

Olson, Mancur (1997) [1965]: *A kollektív cselekvés logikája*. Osiris, Budapest. 13-87.

Elster, J. (1995) [1989]: *A társadalom fogaskerekei*. [Nuts and Bolts for the Social Sciences] Budapest, Osiris. 128-138.

Ajánlott irodalom:

Hardin, R. (1982): *Collective Action*. Baltimore, Johns Hopkins University Press. Részletek.

6. hét: Következtetések elméleti modellekből. Bevezetés a játékelméletbe III. Ismételt játékok. Reciprocitás és reputáció. Elméletalkotás és modellépítés az egyéni kutatás kapcsán I.

Kötelező irodalom:

Axelrod, Robert (1984): *The Evolution of Cooperation*. Basic Books, New York. Részletek.

Ajánlott irodalom:

Raub, W. and Weesie, J. (1990): Reputation and Efficiency in Social Interaction: an Example of Network Effects. *American Journal of Sociology*, 96: 626-654.

7. hét: Társadalmi normák keletkezése és érvényesítése. A normaszegés következményei. A normák elteremtésének és fenntartásának dilemmája. Kártékony normák. Elméletalkotás és modellépítés az egyéni kutatás kapcsán II.

Kötelező irodalom:

Elster, J. (1995) [1989]: *A társadalom fogaskerekei*. [Nuts and Bolts for the Social Sciences] Budapest, Osiris. 117-127.

Heckathorn, D. D. (1989): Collective Action and the Second-Order Free-Rider Problem. *Rationality and Society*, 1: 78-100.

Ajánlott irodalom:

Kuran, T. (1995): *Private Truths, Public Lies: The Social Consequences of Preference Falsification*. Cambridge (Mass.), Harvard University Press.

8. hét: Altruizmus, méltányosság és erkölcsiség. Altruista szankcionálás. Egyéni kutatás hipotéziseinek megalkotása.

Kötelező irodalom:

Rabin, M. (1993): Incorporating Fairness into Game Theory and Economics. *American Economic Review*, 83(5): 1281-1302.

Fehr, E. and Schmidt, K. (1999): A Theory of Fairness, Competition, and Cooperation. *The Quarterly Journal of Economics*, 114: 817-868.

Ajánlott irodalom:

Fehr, E. and Gächter, S. (2002): Altruistic Punishment in Humans. *Nature*, 415: 10 January, 137-140.

9. hét: A bizalom problémája. Személyes és intézményi bizalom. A megbízó-ügynök viszony. A bizalmi játék. Eros bizalomra építő hálózatok. Elméleti és mérési változók. Kérdőívszerkesztés, skálázás. Az egyéni kutatás módszerének megválasztása.

Ajánlott irodalom:

Buskens, V. (1999): *Social Networks and Trust*. Amsterdam, Thesis Publishers. 1-27.

Greif, A. (1993): Contract Enforceability and Economic Institutions in Early Trade: The Maghribi Traders Coalition. *American Economic Review*, 83: 525-548.

3. házi feladat:

Az egyéni kutatás elméleti függo változójának és lehetséges valós dimenzióinak meghatározása. Kérdőívszerkesztés.

10. hét: Társadalmi kapcsolathálók elemzése. Kapcsolathálók és kooperáció kapcsolata. Az egyéni kutatási módszer ismeretében az egyéni hipotézisek operacionalizálása (pl. kérdőívösszeállítás, kísérleti design megtervezése, a terepmunka feladatainak kijelölése, stb.).

Kötelező irodalom:

Szántó Zoltán és Tóth István György: A társadalmi hálózatok elemzése. *Gazdaság és társadalom* (AULA), 1993/1.

Gould, R. V. (1993): Collective Action and Network Structure. *American Sociological Review*, 58: 182-196.

11. hét: Laboratórium kísérletek logikája, tervezése és alkalmazása. Egyéni kutatási tervek leadása.

Ajánlott irodalom:

Davis, D. D. and Holt, C. A. (1993): *Experimental Economics*. Princeton NJ, Princeton University Press. Részletek.

4. házi feladat:

Kísérleti terv felvázolása az egyéni kutatási kérdés vizsgálatára.

12. hét: Az ágens alapú szimuláció logikája. Egyéni kutatási tervek megbeszélése.

Ajánlott irodalom:

Kovács B. és Takács K. (2003): Szimuláció a társadalomtudományokban. *Szociológiai Szemle*, 13(3): 27-49.

13. hét: Az ágens alapú szimuláció tervezése és alkalmazása. Egyéni kutatási tervek javított változatainak leadása.

Kötelező irodalom:

Axelrod, R. (1997): *The Complexity of Cooperation. Agent-Based Models of Competition and Collaboration*. Princeton NJ, Princeton University Press. 40-68.

14. hét: Egyéni kutatási tervek értékelése.